

ARTYKUŁY

Zagrożenia fałszywymi depozycjami świadków oraz podejrzanych wobec funkcjonariuszy publicznych. Wybrane zagadnienia (część I)

DOI:10.53024/1.2.50.2023

GRZEGORZ OCIECZEK*

STRESZCZENIE

Niniejszy artykuł stanowi próbę opisu kwestii związanej z zagrożeniami fałszywymi depozycjami ze strony podejrzanych wobec szeroko rozumianej grupy funkcjonariuszy publicznych, w tym w szczególności przedstawicieli organów ścigania oraz wymiaru sprawiedliwości. Publikacja z uwagi na obszerność prezentowanych w niej zagadnień została podzielona na dwie zasadnicze części. W pierwszej skupiono się na zagadnieniach natury ogólnej, w tym m.in. na definicji pojęcia „funkcjonariusz publiczny”, kontrowersjach związanych z pewnymi kolegiami osób nieuznawanych za funkcjonariuszy publicznych czy wreszcie na wybranym katalogu przestępstw, które mogą zostać popełnione w stosunku do funkcjonariuszy publicznych.

Słowa kluczowe: funkcjonariusz publiczny, Policja, korupcja, przestępczość zorganizowana, fałszywe zeznania, znieważenie funkcjonariuszy publicznych, czynna napaść na funkcjonariuszy publicznych, przekupstwo, fałszywe oskarżenie, Sąd Najwyższy

WSTĘP

Funkcjonariusze publiczni z racji wykonywanych przez siebie obowiązków służbowych są szczególnie narażeni na zemstę ze strony środowisk przestępczych. Zemsta

* Doktor nauk prawnych, prokurator Prokuratury Krajowej w stanie spoczynku, Doradca Prokuratora Krajowego, adiunkt UKSW, stały recenzent miesięcznika „Prokuratura i Prawo”, członek Rady Naukowej IWS, WPP oraz OSA. Członek Polskiej Platformy Bezpieczeństwa Wewnętrznego, tworzącej zaawansowane, zintegrowane narzędzia technologiczne, wspomagające działania organów ścigania oraz wymiaru sprawiedliwości. Uczestnik oraz współorganizator międzynarodowych konferencji poświęconych m.in. zwalczaniu przestępczości zorganizowanej oraz terroryzmu. Uczestnik programu *International Visitor Leadership*, organizowanego przez Departament Stanu USA w zakresie zwalczania przestępczości i terroryzmu. Autor publikacji w zakresie przestępczości zorganizowanej oraz świadków koronnych; ORCID 0000-0002-2785-4677.

ta może przybierać różnorakie formy aktywności, takie jak pomówienia, fałszywe zeznania czy też wywieranie wpływu na czynności urzędowe, w tym czynności sądu. Szczególnie problem ten dotyczy funkcjonariuszy prowadzących postępowania przygotowawcze, czynności operacyjno-rozpoznawcze, ale także przedstawiciele wymiaru sprawiedliwości. Niniejsza publikacja ma na celu unaocznienie problemu związanego m.in. z fałszywymi depozycjami podejrzanych wobec grupy funkcjonariuszy publicznych zajmującej się zwalczaniem przestępczości, w tym tej o charakterze przestępczości zorganizowanej, korupcyjnej oraz poważnej przestępczości gospodarczej. Poza tym zasadne wydaje się podjęcie dyskusji dotyczącej próby minimalizacji zagrożeń płynących z tego jakże niebezpiecznego zjawiska, a co za tym idzie, wypracowanie dobrych praktyk w tym zakresie.

Artykuł 115 § 13 k.k. zawiera katalog zamknięty osób, które są zaliczane do funkcjonariuszy publicznych. I tak, zgodnie z paragrafem 13 ww. artykułu funkcjonariuszem publicznym jest:

- 1) Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) poseł, senator, radny,
- 2a) poseł do Parlamentu Europejskiego¹,
- 3) sędzia, ławnik, prokurator, funkcjonariusz finansowego organu postępowania przygotowawczego lub organu nadrzędnego nad finansowym organem postępowania przygotowawczego, notariusz, komornik, kurator sądowy, syndyk, nadzorca sądowy i zarządca, osoba orzekająca w organach dyscyplinarnych działających na podstawie ustawy,
- 4) osoba będąca pracownikiem administracji rządowej, innego organu państwowego lub samorządu terytorialnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe, a także inna osoba w zakresie, w którym uprawniona jest do wydawania decyzji administracyjnych,
- 5) osoba będąca pracownikiem organu kontroli państwowej lub organu kontroli samorządu terytorialnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe,
- 6) osoba zajmująca kierownicze stanowisko w innej instytucji państwowej,
- 7) funkcjonariusz organu powołanego do ochrony bezpieczeństwa publicznego albo funkcjonariusz Służby Więziennej,
- 8) osoba pełniąca czynną służbę wojskową, z wyjątkiem terytorialnej służby wojskowej pełnionej dyspozycyjnie,
- 9) pracownik międzynarodowego trybunału karnego, chyba że pełni wyłącznie czynności usługowe².

Jak można zauważyć, definicja funkcjonariusza publicznego należy do wyjątkowo obszernych, co więcej, po nowelizacji z dnia 13.06.2003 r.³ stała się ona elementem

¹ Pkt 2a §13 art. 115 k.k. dodany został na podstawie ustawy z dnia 23 stycznia 2004 r. – Ordynacja Wyborcza do Parlamentu Europejskiego (Dz. U. z 2004 r. Nr 25, poz. 219).

² Ustawa z dnia 6 czerwca 2007 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.).

³ J. Potulski, *Kodeks karny. Komentarz do zmian wprowadzonych ustawą z dnia 13 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw*, LEX/el. 2004.

składowym pojęcia osoby pełniącej funkcję publiczną⁴. W tym miejscu zwrócić należy uwagę na kwestie związane z desygnatem określenia opisanego w punkcie 7 paragrafu 13 art. 115 k.k., czyli pojęcia organu powołanego do ochrony bezpieczeństwa publicznego. Zgodnie z poglądami doktryny status organu powołanego do ochrony bezpieczeństwa przyznawany jest przez akty regulujące działalność tego rodzaju instytucji, w tym m.in. Policji⁵, funkcjonariuszom Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Żandarmerii Wojskowej, Straży Granicznej i in.⁶

W przepisie art. 115 § 13 k.k., który zawiera katalog zamknięty, zostały wskazane zarówno nazwy organów, pełnione funkcje, wykonywany zawód, jak również dokonano określenia organu władzy lub instytucji publicznej, w których dana osoba wykonuje zadania publiczne⁷. Należy podkreślić, że zakres pojęcia „funkcjonariusz publiczny” przez lata ulegał modyfikacjom w związku z tym – co podkreślają przedstawiciele doktryny – zarówno z dorobku doktryny, jak orzecznictwa dotyczącego pojęcia funkcjonariusza publicznego, wypracowanego zgodnie z Kodeksem karnym z 1969 r., należy korzystać z wyjątkowo dużą ostrożnością⁸.

Należy zasygnalizować, że odnośnie do pojęcia funkcjonariusza publicznego zarówno w doktrynie, jak również orzecznictwie pojawiło się szereg kontrowersji dotyczących przyznania pewnej kategorii osób miana funkcjonariuszy publicznych. Dotyczy to m.in. lekarzy, kontrolerów komunikacji miejskiej, strażników gminnych, asesorów komorniczych oraz notariuszy⁹.

Bardzo ważnym aspektem w pracy funkcjonariuszy publicznych jest kwestia poczucia bezpieczeństwa, związana z wykonywanymi przez nich obowiązkami służbowymi. To w głównej mierze od ustawodawcy oraz bezpośrednich przełożonych zależy zapewnienie bezpieczeństwa prawnego funkcjonariuszom wykonującym swoje zadania związane z wykrywaniem i osądzeniem sprawców przestępstw. W przypadku braku odpowiedniej reakcji uprawnionych organów państwa na wszelkie przejawy przestępczej aktywności skierowanej przeciwko funkcjonariuszom publicznym,

⁴ Kodeks karny. Komentarz, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2015, s. 748.

⁵ Zob. np.: Kodeks karny. Komentarz, red. O. Górniok, Warszawa 2004, s. 389; Z. Kallus, *Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego. Nowa kodyfikacja karna, krótkie komentarze*, Warszawa 1998, z. 2.

⁶ A. Marek, *Kodeks karny*, Warszawa 2007, s. 266.

⁷ T. Oczkowski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Kornarska-Wrzošek, Warszawa 2018, s. 623.

⁸ *Kodeks karny. Część ogólna*, t. 1, cz. 2, *Komentarz do art. 53–116*, red. W. Wróbel, A. Zoll, wyd. V, LEX/el.

⁹ R. Stefański, *Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego za 2013 r.*, „Ius Novum” 2014, nr 1, s. 197–199; *Ochrona danych osobowych w prawie publicznym*, red. M. Jędrzejczak, Warszawa 2021, LEX/el; *Kodeks karny Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, LEX/el. 2022; postanowienie SN z 25.09.2013 r., I KZP 9/13, OSNKW 2013, nr 10, poz. 85; wyrok SN z 14.12.2017 r., III KK 473/17, LEX nr 2420316; postanowienie SN z 30.03.2009 r., SDI 30/08, LEX nr 1615484; wyrok SN z 27.11.2000 r., OSNKW 2001, nr 3–4, poz. 21; wyrok SA we Wrocławiu z 29.02.2012 r., II AKA 31/12, LEX nr 1143435; postanowienie SN z 21.09.2005 r., I KZP 28/05, OSNKW 2005, nr 10, poz. 94; postanowienie SN z 08.12.2004 r., IV KK 126/04, OSNKW 2005, nr 1, poz. 9; wyrok SN z 27.11.2000 r., WKN 27/00, OSNKW 2001, nr 3–4, poz. 21.

zachowanie takie może doprowadzić do pasywnego podejścia do wykonywanych przez nich obowiązków. W szczególności istnieje niebezpieczeństwo zaniechania proaktywnej działalności zmierzającej między innymi do ścigania sprawców przestępstw, zwłaszcza najgroźniejszych, a mianowicie przestępczości zorganizowanej i poważnej przestępczości o charakterze gospodarczym.

WYBRANE KATEGORIE PRZESTĘPSTW POPEŁNIANYCH WOBEC FUNKCJONARIUSZY PUBLICZNYCH

Do najczęstszych przestępstw, które popełniane są w stosunku do funkcjonariuszy publicznych, w szczególności tej ich kategorii, która została opisana w paragrafach 3 oraz 7 artykułu 115 k.k., czyli organów ścigania oraz wymiaru sprawiedliwości, zaliczyć można:

- 1) naruszenie nietykalności cielesnej funkcjonariusza publicznego (art. 222 k.k.);
- 2) czynną napaść na funkcjonariusza publicznego lub osobę przybraną do pomocy podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych (art. 223 k.k.);
- 3) znieważenie funkcjonariusza publicznego lub osobę przybraną do pomocy podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych (art. 226 k.k.);
- 4) wywieranie wpływu na czynności sądu (art. 232 k.k.);
- 5) fałszywe zeznania (art. 233 k.k.);
- 6) fałszywe oskarżenie (art. 234 k.k.);
- 7) tworzenie fałszywych dowodów dla podjęcia ścigania o przestępstwo (art. 235 k.k.).

Funkcjonariusze publiczni, zajmujący się prowadzeniem postępowań przygotowawczych oraz wykonywaniem czynności operacyjno-rozpoznawczych narażeni są na popełnienie przestępstw opisanych w punktach 1–3 oraz 5–7.

Szczególną uwagę zwrócić należy na fakt, iż wykonywanie czynności operacyjno-rozpoznawczych niesie za sobą niebezpieczeństwo związane z możliwością pomawiania funkcjonariuszy o czyny karalne, których nie popełnili. Łączy się to w szczególności z koniecznością bezpośredniego kontaktu z osobami podejrzewanymi o popełnienie przestępstw, a w szczególności z aktywnymi metodami pracy operacyjnej, do których zaliczamy m.in.:

- zakup kontrolowany;
- kombinację operacyjną;
- operacje specjalne;
- przesyłkę niejawnie nadzorowaną i in.

Wprawdzie pojęcie czynności operacyjno-rozpoznawczych do chwili obecnej nie doczekało się definicji legalnej, to pierwsza szeroko rozumiana definicja tego pojęcia pojawiła się w projekcie ustawy o czynnościach operacyjno-rozpoznawczych.

Zgodnie ze wspomnianym projektem, art. 2 pkt 1 definiował czynności operacyjno-rozpoznawcze jako zespół przedsięwzięć jawnych i niejawnych, które prowadzone są wyłącznie w celu:

- 1) rozpoznania, zapobiegania i wykrywania przestępstw;
- 2) odnajdywania osób ukrywających się przed organami ścigania lub wymiarem sprawiedliwości oraz osób zaginionych, jeżeli zachodzi uzasadnione podejrzenie, że ich zaginięcie jest wynikiem przestępstwa, a także odnajdywanie rzeczy utraconych w wyniku przestępstwa lub mających związek z przestępstwem;
- 3) ustalenia tożsamości osób i zwłok, w przypadku uzasadnionego podejrzenia przestępczego działania¹⁰.

Przedstawiciele doktryny przez ostatnie lata starali się wypracować pojęcie czynności operacyjno-rozpoznawczych, przez niektórych z autorów określanych również mianem czynnościami operacyjno-śledczymi¹¹. Przykładowo T. Hanausek za działania operacyjno-rozpoznawcze uznawał takie działania, które zawierają się w odrębnym systemie poufnych lub też tajnych działań organów policyjnych, podejmowanych poza procesem karnym, które w ostateczności mają służyć procesowi karnemu¹².

Czynności operacyjno-rozpoznawcze obejmują prowadzenie działalności:

- wykrywczej;
- rozpoznawczej;
- zapobiegawczej;
- dowodowej¹³.

Omawiając przestępstwa, które mogą być popełnione na szkodę funkcjonariuszy publicznych, w pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na przestępstwo fałszywych zeznań oraz „wyjaśnień”, które mogą być składane zarówno w trakcie postępowania przygotowawczego, jak też sądowego. Osobowe źródła dowodowe stanowią jeden z najważniejszych materiałów dowodowych, który jest wykorzystywany w trakcie prowadzonego postępowania. Nierzadko zdarza się bowiem tak, iż poza osobowymi źródłami dowodowymi organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości z uwagi na specyfikę prowadzonego postępowania nie dysponują materiałem dowodowym o charakterze rzeczowym lub osobowo-rzeczowym. Dlatego tak wyjątkowo ważną kwestią jest prawidłowa analiza zeznań lub wyjaśnień, a co za tym idzie, ich rzetelna weryfikacja pod kątem wiarygodności. Na temat wiarygodności składanych zeznań oraz wyjaśnień w kontekście tzw. wiarygodności psychologicznej oraz

¹⁰ Projekt ustawy o czynnościach operacyjno-rozpoznawczych z dnia 07.02.2008 r., VI kadencja Sejmu RP, druk nr 353.

¹¹ Zob. np. T. Widła, *Prawo do prywatności a prowadzenie działalności operacyjno-wykrywczej*, „Humanistyczne Zeszyty Naukowe. Prawa Człowieka”, Katowice 1974, nr 4, s. 89.

¹² T. Hanausek, *Kryminalistyka. Zarys wykładu*, Kraków 1996, s. 96.

¹³ Z. Niemczyk, *Czynności operacyjno-rozpoznawcze i możliwości wykorzystania ich rezultatów w postępowaniu karnym*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2013, nr 3, s. 6.

prawnej pojawiło się szereg publikacji¹⁴. Punktem zbieżnym związanym z kwestią wiarygodności jest wielokrotnie podkreślany obowiązek dotyczący prawidłowej, a w szczególności rzetelnej weryfikacji składanych zeznań oraz wyjaśnień.

Przestępstwo fałszywych zeznań, które opisane zostało w art. 233 k.k., może być popełnione w trzech zasadniczych postaciach, a mianowicie:

- składania fałszywych zeznań (art. 233 § 1 k.k.);
- przedstawienia fałszywej opinii, tłumaczenia lub ekspertyzy (art. 233 § 4 k.k.);
- złożenia fałszywego oświadczenia (art. 233 § 6 k.k.).

Przedmiotem ochrony wyżej wymienionego przestępstwa jest dobro wymiaru sprawiedliwości ze szczególnym uwzględnieniem tzw. zapewnienia wiarygodności ustaleń, które dokonywane są w ramach postępowania¹⁵.

Z kolei dobrem naruszonym lub też zagrożonym przez przestępstwo jest mające zapaść w tym postępowaniu orzeczenie, nie jest nim dobro prawne uczestnika postępowania, w którym zeznanie zostało złożone, chyba że działanie to narusza również inny przepis, chroniący bezpośrednio dobro prawne tej osoby (np. cześć, godność osobistą, mienie). W tym pierwszym wypadku do naruszenia lub zagrożenia dobra prawnego osoby, poprzez złożenie fałszywego zeznania, może dojść jednak dopiero wskutek orzeczenia sądu, a więc w sposób pośredni¹⁶.

Zasadniczym elementem związanym z kwestią odpowiedzialności karnej za przestępstwo z art. 233 k.k. jest konieczność uprzedzenia zeznającego o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznanie lub też odebranie od świadka stosownego przyrzeczenia. Katalog wyjątków od możliwości odebrania przyrzeczenia opisany został

¹⁴ Zob. np.: B. Wojciechowski, *Ocena wiarygodności zeznań świadków dorosłych przy zastosowaniu psychologicznych i prawnych kryteriów treściowych. Rozprawa doktorska*, Kraków 2012, s. 51; G. Ociecek, *Świadek koronny. Ocena wiarygodności*, Warszawa 2015; M. Stanik, *Psychologiczne problemy metod przesłuchań świadków*, „Przegląd Psychologiczny” 2004, nr 2, s. 157–176; M. Rusinek, *O „prawie do kłamstwa” (artykuł polemiczny)*, „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 4, s. 83–92; Ł. Pohl, *Składanie nieprawdziwych wyjaśnień przez oskarżonego w polskim procesie karnym – szkic teoretycznoprawny*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 6, s. 38–44; P. Nycz, *„Prawo do kłamstwa” – uprawnienie oskarżonego, czy okoliczność wpływająca na obostrzenie kary*, [w:] *Interdyscyplinarność badań w naukach penalnych*, red. I. Sepiolo, Warszawa 2012, s. 221–231; D. Mocarska, *Przestępstwo fałszywego oskarżenia a prawo do obrony*, [w:] *Ius est ars boni et aequi. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Stefanowi Leleentalowi*, red. P. Bogdalski, W. Pływaczewski, I. Nowicka, Szczytno 2008, s. 313–322; B. Laszczak, *Kłamstwo i jego wykrywanie – ekspresje mimiczne i inne fizjologiczne objawy*, [w:] *Nauki Sądowe. Interdyscyplinarność kluczem do prawdy*, red. A. Gruszczyńska, A. Dońca, P. Wąsik, Kraków 2015, s. 157–176; E. Gruza, *Ocena wiarygodności zeznań świadków w procesie karnym. Problematyka kryminalistyczna*, Kraków 2003; wyrok SN z 18.08.2005 r., WA 18/05, OSNwSW 2005, nr 1, poz. 1551; wyrok SA w Warszawie z 22.08.2012 r., VI ACa, 1306/11, LEX nr 1272012.

¹⁵ *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzošek, wyd. III, art. 233 k.k., LEX/el.

¹⁶ Postanowienie SN z 01.04.2005 r., VKK 42/05, OSNKW2005, nr 7–8, poz. 66.

w art. 189 k.p.k.¹⁷ Obowiązek ten wprost wynika z normy prawnej art. 190 k.p.k. Jak słusznie zauważył WSA w Warszawie w wyroku z 30.08.2006 r.: „samo oświadczenie osoby fizycznej bez pouczenia jej o treści art. 233 k.k. jest niewystarczające do uznania go za równoważne z dowodem z zeznań świadków”¹⁸. Zaznaczyć jednak należy, iż „niedopełnienie przez organ procesowy wymogów określonych w art. 190 k.p.k. nie wyklucza uznania danej osoby za świadka, wyłącza jedynie możliwość pociągnięcia jej do odpowiedzialności za złożenie fałszywych zeznań”¹⁹. Wyjątkowo ważną rolę w procesie karnym odgrywają pouczenia świadka związane z prawem odmowy złożenia zeznań (art. 182 k.p.k.), jak również odmowy odpowiedzi na poszczególne pytania jeżeli udzielenie odpowiedzi mogłoby narazić świadka lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub też przestępstwo skarbowe (art. 183 k.p.k.). Pouczenia te stanowią swoistą gwarancję tzw. „konfliktu sumienia” osobowych źródeł dowodowych²⁰. Nie należy przy tym tracić z pola widzenia tego, iż treść udzielonego świadkowi pouczenia winna zostać mu przekazana w sposób odpowiednio dla niego zrozumiały, stosownie do wieku oraz rozwoju umysłowego²¹.

Ważnymi, lecz budzącymi liczne kontrowersje judykatai, na które należy zwrócić szczególną uwagę, były: Uchwały Sądu Najwyższego z 26.04.2007 r. oraz z 20.09.2007 r., w których sąd stanął na stanowisku, że: po pierwsze „Nie ponosi odpowiedzialności karnej na podstawie art. 233 § 1 k.k. osoba, która przesłuchana została w charakterze świadka wbrew wynikającemu z art. 313 § 1 k.p.k. nakazowi przesłuchania jej jako podejrzanego”²², po wtóre zaś „Nie popełnia przestępstwa fałszywych zeznań (art. 233 § 1 k.k.), kto umyślnie składa nieprawdziwe zeznania dotyczące okoliczności mających znaczenie dla realizacji jego prawa do obrony (art. 6 k.p.k.)”²³. Szczególnie drugie stanowisko Sądu Najwyższego nie zasługuje na aprobatę. W jakim bowiem celu ustawodawca stosownymi przepisami przewidział prawo do odmowy składania zeznań oraz odmowy udzielenia odpowiedzi na pytanie, skoro i tak pouczenia te nie będą miały żadnego znaczenia w sytuacji, kiedy świadek składa fałszywe depozycje (będąc prawidłowo pouczony o treści art. 182 k.p.k. oraz/lub 183 k.p.k.), a przy tym obciąża nimi przykładowo funkcjonariuszy prowa-

¹⁷ Art. 189 k.p.k. Nie odbiera się przyrzeczenia:

¹⁾ od osób, które nie ukończyły 17 lat;

²⁾ gdy zachodzi uzasadnione podejrzenie, że świadek z powodu zaburzeń psychicznych nie zdaje sobie należyte sprawy ze znaczenia przyrzeczenia;

³⁾ gdy świadek jest osobą podejrzaną o popełnienie przestępstwa będącego przedmiotem postępowania lub pozostającego w ścisłym związku z czynem stanowiącym przedmiot postępowania albo gdy za to przestępstwo został skazany;

⁴⁾ gdy świadek był prawomocnie skazany za fałszywe zeznanie lub oskarżenie.

¹⁸ Wyrok SN z 06.12.2006 r., VISA/Wa 489/06, OSNwSW 2006, nr 1, poz. 2376, LEX nr 281877.

¹⁹ Postanowienie SN z 09.09.2013 r., sygn. SDI 22/13, LEX nr 1380704.

²⁰ Wyrok SA w Katowicach z 13.02.2014 r., II Aka 509/13, „Krakowskie Zeszyty Sądowe” 2014, nr 4, poz. 61.

²¹ Wyrok SA we Wrocławiu z 22.02.2012 r., II Aka 27/12, LEX nr 1120040.

²² Uchwała SN z 26.04.2007 r., I KZP 4/07, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2008, nr 3, poz. 29, s. 185.

²³ Uchwała SN z 20.09.2007 r., I KZP 26/07, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2008, nr 4, poz. 46, s. 302.

dających czynności operacyjno-rozpoznawcze lub postępowanie przygotowawcze. Zgodnie z wyżej wymienionymi orzeczeniami Sądu Najwyższego świadek nie poniesie odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywych zeznań. Nietrudno wyobrazić sobie sytuację, że w razie wykazania fałszywości zeznań każda lub prawie każda osoba będzie broniła się za pomocą twierdzeń, że realizowała swoje prawo do obrony, które zdaniem przedstawicieli części doktryny ma charakter nadrzędny m.in. nad dobrem wymiaru sprawiedliwości. Można by w tym miejscu postawić pytanie z natury retoryczne, co w takim razie z prawem do wolności od fałszywych pomówień, oszczerstw, i „bezpieczeństwem osobistym” funkcjonariuszy. Należy wspomnieć, że szeroko zagwarantowane prawo do wolności opisane zostało także w Konstytucji w art. 31, który stanowi:

1. Wolność człowieka podlega ochronie prawnej.
2. Każdy jest obowiązany szanować wolności i prawa innych. Nikogo nie wolno zmuszać do czynienia tego, czego prawo mu nie nakazuje.
3. Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw²⁴.

Nie można zgodzić się z częścią środowiska prawniczego argumentującą prawo do kłamstwa w oparciu o przepisy Konstytucji w zakresie prawa do obrony, gdyż, jak widać, Konstytucja gwarantuje także prawo do wolności. Dodatkowo, istotną gwarancją jest także prawo do rzetelnego i sprawiedliwego procesu oraz szeroko rozumiane dobro wymiaru sprawiedliwości.

Wydawało się, iż wyżej wymieniony problem stał się nieaktualny po wprowadzeniu przez ustawodawcę, ustawą z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw²⁵ art. 233§1a k.k., zgodnie z którym „Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 zeznaje nieprawdę lub zataja prawdę z obawy przed odpowiedzialnością karną grożącą jemu samemu lub jego najbliższemu, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”. Warunkiem niezbędnym jest oczywiście zgodnie z § 2 art. 233 k.k., aby przyjmujący zeznanie, działając w zakresie swoich uprawnień, uprzedził zeznającego o odpowiedzialności karnej za fałszywe zeznanie lub odebrał od niego przyrzeczenie. Niestety, Sąd Najwyższy w swojej uchwale z 09.11.2021 r., I KZP 5/21, wbrew wykładni literalnej przepisu 233§1 a k.k. stanął na stanowisku, że: „Nie popełnia przestępstwa z art. 233 § 1a k.k. świadek składający fałszywe zeznanie z obawy przed grożącą mu odpowiedzialnością karną, jeśli – realizując prawo do obrony – zeznaje nieprawdę lub zataja

²⁴ Art. 31 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.).

²⁵ Dz. U. z 2016 r. poz. 437 ze zm.; zob. też: uzasadnienie rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, VIII kadencja, druk sejm. nr 207.

prawdę, nie wyczerpując jednocześnie swoim zachowaniem znamion czynu zabronionego określonego w innym przepisie ustawy”²⁶. W mojej ocenie przedmiotowy judykat wydany został całkowicie *contra legem*, a przede wszystkim wbrew jasnej i niebudzącej wątpliwości wykładni językowej wynikającej z treści art. 233 § 1a k.k. Szersze omówienie uchwały Sądu Najwyższego z 09.11.2021 r. znajduje się w głosie do wyżej wymienionej uchwały²⁷. Wspomnieć jedynie należy, iż sąd dokonał tak zwanej wykładni prawotwórczej, dzięki której zagwarantował całkowitą bezkarność świadkom, którzy dysponując prawem do odmowy odpowiedzi na pytania lub w szczególnych sytuacjach odmowy składania zeznań, pomimo to składają fałszywe depozycje procesowe.

PRÓBA PODSUMOWANIA

Funkcjonariusze publiczni z racji wykonywanego zawodu oraz czynności służbowych pozostają pod szczególną ochroną prawną. Ochronę tę zapewniają im zarówno przepisy ustawy karnej, jak również ustaw szczegółowych regulujących zasady ich funkcjonowania, a w szczególności wykonywania czynności służbowych. Przykładem takich ustaw są oczywiście ustawy o Policji, o ABW i AW, CBA i in. Ważnym aspektem dotyczącym ochrony prawnej funkcjonariuszy publicznych jest tryb ścigania przestępstw. Tryb ten ma charakter publicznoskargowy, nie zaś prywatnoskargowy. Ważną zmianą wzmacniającą ochronę funkcjonariuszy publicznych, w tym m.in. funkcjonariuszy Policji, była zmiana związana z wprowadzeniem do kodeksu karnego kwestii ochrony funkcjonariuszy publicznych, jeżeli nieuprawnione działania skierowane przeciwko nim podejmowane są przez sprawcę podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych. Zmiana wymusiła na ustawodawcy wprowadzenie stosownych korekt do ustawy o Policji, gdzie w art. 66 ust 2 zapisano, że: „z ochrony przewidzianej w kodeksie karnym dla funkcjonariuszy publicznych podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych korzysta również policjant, który poza czasem służby działa na rzecz:

- 1) zapobieżenia zagrożeniu dla życia lub zdrowia ludzkiego;
- 2) przywrócenia bezpieczeństwa i porządku publicznego;
- 3) ujęcia sprawcy czynu zabronionego”²⁸.

Dodanie w art. 66 ustępu 2 spowodowało, iż ochrona przewidziana w kodeksie karnym dla funkcjonariuszy publicznych podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych przysługuje również policjantowi, który poza czasem służby podejmie działania na rzecz zapobieżenia zagrożeniu życia lub zdrowia ludzkiego, przywrócenia bezpieczeństwa i porządku publicznego lub ujęcia sprawcy czynu

²⁶ Uchwała Sądu Najwyższego z 09.11.2021 r., I KZP 5/21.

²⁷ G. Ociecek *Glosa do uchwały Izby Karnej Sądu Najwyższego z dnia 9.11.2021 r., sygn. I KZP 5/21*, „Prokuratura i Prawo” 2023, nr 2 – w publikacji.

²⁸ Art. 66 ust 2 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 171 ze zm.).

zabronionego²⁹. Niestety, nie zawsze dobro wymiaru sprawiedliwości w postaci zapewnienia jej funkcjonariuszom prawidłowej ochrony prawnej znajduje właściwe zrozumienie wśród przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości oraz części przedstawicieli doktryny, czego wyrazem może być wspomniana uchwała Sądu Najwyższego z 09.11.2021 r., I KZP 5/21.

BIBLIOGRAFIA

AKTY NORMATYWNE:

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 11 lipca 1932 r. (Dz. U. R.P. z 1932 r. Nr 60, poz. 571 ze zm).
Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.).
Ustawa z dnia 6 czerwca 2007 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.).
Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (tekst jedn.: Dz. U. z 2023 r. poz. 171 ze zm.).
Ustawa z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz. U. z 2006 r. Nr 104, poz. 708).
Ustawa z dnia 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2016 r. poz. 437 ze zm.).

LITERATURA:

Atlas przestępczości w Polsce, tom. 6, red. A. Siemaszko, Warszawa 2021.
Hanausek T., *Kryminalistyka. Zarys wykładu*, Kraków 1996.
Kallus Z., *Przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego. Nowa kodyfikacja karna, krótkie komentarze*, Warszawa 1998, z. 2.
Kodeks karny. Komentarz, red. O. Górniok, Warszawa 2004.
Kodeks karny. Komentarz, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2015.
Kodeks karny. Komentarz, red. V. Konarska-Wrzosek, wyd. III, LEX/el.
Kodeks karny. Komentarz aktualizowany, red. M. Mozgawa, LEX/el 2022.
Kodeks karny. Część szczególna, t. 2, cz. 2, red. W. Wróbel, A. Zoll, *Komentarz do art. 212–227 d*, LEX/el.
Kodeks karny. Część ogólna, t. 1, cz. 2, red. W. Wróbel, A. Zoll, *Komentarz do art. 53–116*, wyd. V, LEX/el.
Laszczak B., *Kłamstwo i jego wykrywanie – ekspresje mimiczne i inne fizjologiczne objawy*, [w:] *Nauki Sądowe. Interdyscyplinarność kluczem do prawdy*, red. A. Gruszczyńska, A. Dońca, P. Wąsik, Kraków 2015.
Ochrona danych osobowych w prawie publicznym, red. M. Jędrzejczak, Warszawa 2021, LEX/el.
Marek A., *Kodeks karny*, Warszawa 2007.
Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. V, LEX/el., 2010.
Mocarska D., *Przestępstwo fałszywego oskarżenia a prawo do obrony*, [w:] *Ius Est ars boni et aequi. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Stefanowi Leleentalowi*, red. P. Bogdalski, W. Pływaczewski, I. Nowicka, Szczytno 2008.
Niemczyk Z., *Czynności operacyjno-rozpoznawcze i możliwości wykorzystania ich rezultatów w postępowaniu karnym*, „Kwartalnik Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury” 2013, nr 3.
Nycz P., „Prawo do kłamstwa” – uprawnienie oskarżonego, czy okoliczność wpływająca na obostrzenie kary, [w:] *Interdyscyplinarność badań w naukach penalnych*, red. I. Sepioło, Warszawa 2012.
Ociecek G., *Świadek koronny. Ocena wiarygodności*, Warszawa 2015.
Ociecek G., *Zwalczanie przestępczości korupcyjnej w Polsce. Wybrane aspekty prawne ze szczególnym uwzględnieniem roli Prokuratury*, „Consilium Iuridicum”, 2022, nr 1–2.

²⁹ *Ochrona prawna funkcjonariuszy publicznych*, „Gazeta Policyjna”, <https://gazeta.policja.pl/997/archiwum-1/2011/numer-73-04201> [dostęp: 14.12.2022].

- Ocieczek G., *Glosa do uchwały Izby Karnej Sądu Najwyższego z dnia 9.11.2021 r. sygn. I KZP 5/21*, „Prokuratura i Prawo” 2023, nr 2 – w publikacji.
- Oczkowski T., [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Kornarska-Wrzošek, Warszawa 2018.
- Palka P., Reut H., *Korupcja w nowym kodeksie karnym*, Warszawa 1999.
- Pohl Ł., *Składanie nieprawdziwych wyjaśnień przez oskarżonego w polskim procesie karnym – szkic teoretycznoprawny*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 6.
- Pohl Ł., *W sprawie wyjaśnień oskarżonego w polskim postępowaniu karnym – odpowiedź*, [w:] *Aktualne problemy prawa karnego. Księga pamiątkowa z okazji jubileuszu 70. urodzin Profesora Andrzeja J. Szwarca*, red. Ł. Pohl, Poznań 2009.
- Polski Kodeks Karny z 11. VII. 1932 r. wraz z prawem o wykroczeniach, przepisami wprowadzającymi i utrzymaniem w mocy przepisami kodeksu karnego austriackiego, niemieckiego, rosyjskiego i skorowidzem. Komentarz zaopatrzyli: Kazimierz Sobolewski i Dr. Alfred Laniewski wiceprokuratorowie Sądu Apelacyjnego we Lwowie, Lwów 1932.*
- Potulski J., *Kodeks karny. Komentarz do zmian wprowadzonych ustawą z dnia 13 czerwca 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw*, LEX/el. 2004.
- Rusinek M., O „prawie do kłamstwa” (artykuł polemiczny), „Prokuratura i Prawo” 2008, nr 4.
- Stanik M.J., *Psychologiczne problemy metod przesłuchań świadków*, „Przegląd Psychologiczny” 2004, nr 2.
- Stefański R., *Komentarz do art. 175 k.p.k.*, [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 1, red. J. Bratoszewski, Warszawa 1998/LEX.
- Stefański R., *Przegląd uchwał Izby Karnej oraz Izby Wojskowej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego za 2013 r.*, „Ius Novum” 2014, nr 1.
- Widła T., *Prawo do prywatności a prowadzenie działalności operacyjno-wykrywczej*, „Humanistyczne Zeszyty Naukowe. Prawa Człowieka”, Katowice 1974.
- Wojciechowski B., *Ocena wiarygodności zeznań świadków dorosłych przy zastosowaniu psychologicznych i prawniczych kryteriów treściowych. Rozprawa doktorska*, Kraków 2012.

ORZECZNICTWO:

- Uchwała SN z 09.11.2021 r., I KZP 5/21.
- Uchwała SN z 20.09.2007 r., I KZP 26/07, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2008, nr 4, poz. 46.
- Uchwała SN z 26.04.2007 r., I KZP 4/07, „Orzecznictwo Sądów Polskich” 2008, nr 3, poz. 29.
- Wyrok SA w Katowicach z 13.02.2014 r., II Aka 509/13, „Krakowskie Zeszyty Sądowe”, 4/2014, poz. 61.
- Wyrok SA we Wrocławiu z 22.02.2012 r., II AKa 27/12, LEX nr 1120040.
- Wyrok SN z 18.08.2005 r., WA 18/05, OSNwSK 2005, nr 1, poz. 1551.
- Wyrok SA w Warszawie z 22.08.2012 r., VI ACa, 1306/11, LEX nr 1272012.
- Wyrok SN z 27.11.2000 r., WKN 27/00, OSNKW 2001, nr 3–4, poz. 21.
- Wyrok SN z 06.12.2006 r., VISA/Wa 489/06 OSNwSK 2006, nr 1, poz. 2376, LEX nr 281877.
- Postanowienie SN z 25.09.2013 r., I KZP 9/13, OSNKW 2013, nr 10, poz. 85.
- Postanowienie SN z 01.04.2005 r., IVKK 42/05 OSNKW 2005, nr 7–8, poz. 66.
- Postanowienie SN z 21.09.2005 r., I KZP 28/05, OSNKW 2005, nr 10, poz. 94.
- Postanowienie SN z 08.02.2004 r., IV KK 126/04, OSNKW 2005, nr 1, poz. 9.
- Postanowienie SN z 09.09.2013 r., SDI 22/13, LEX nr 1380704.

INNE ŹRÓDŁA:

- Ochrona prawna funkcjonariuszy publicznych, Gazeta policyjna, <https://gazeta.policja.pl/997/archiwum-1/2011/numer-73-04201>.
- Projekt ustawy o czynnościach operacyjno-rozpoznawczych z dnia 07.02.2008 r., VI kadencja Sejmu RP, druk nr 353.

Threats of false depositions of witnesses and suspects against public officials. Selected Issues. (Part I).

SUMMARY

This article addresses the issue of the risk of false testimonies or depositions by suspects against a broadly understood group of public officials, including in particular representatives of law enforcement and the judiciary. Considering the extensive array of the issues presented in it, the article has been divided into two main parts. The first focuses on issues of a general nature, including a definition of public officials, controversies related to certain bodies of persons not recognized as public officials and, finally, a selected catalogue of crimes that may be committed against public officials.

Keywords: public official, Police, corruption, organized crime, false testimony, false deposition, insulting public officials, active assault on public officials, bribery, false accusation, Supreme Court